

▲ מבט לאגם - ארי ברוק

הנחל האבוד - סיפורו של וואדי האזבסטונים

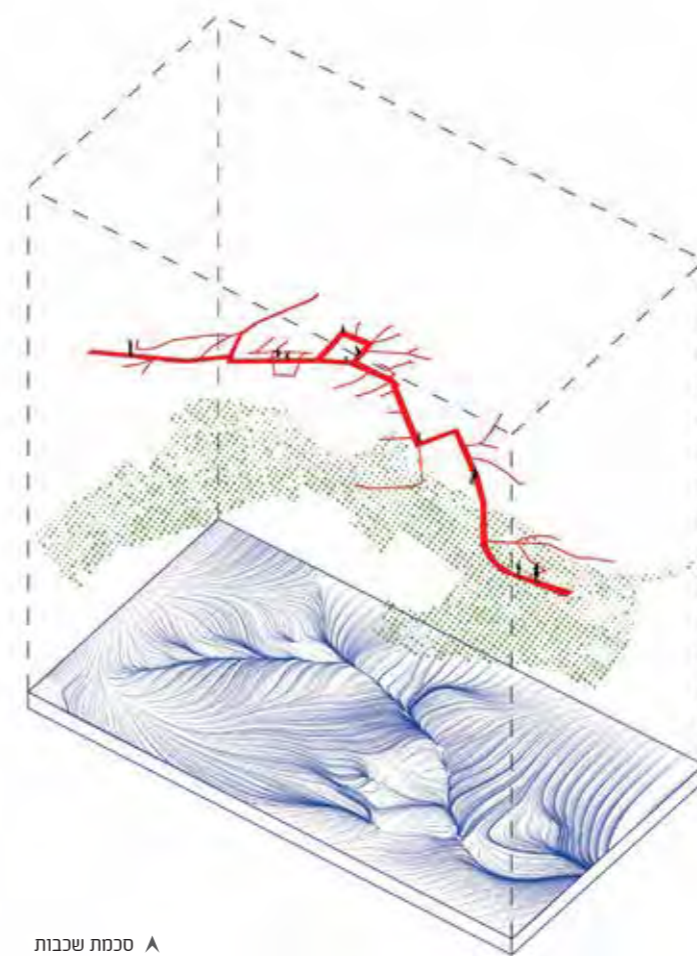
אמיר לוטן

דמיון

וואדי האזבסטונים, סיפור המתחיל נקודת זמן לא מוגדרת, לא מתועדת, שיש לדמיין אותה. זמן בו הוואדי היה מוקף בעצי חורש ירושלמיים-תיכוני. בעתות גשמים נקווים המים על פני המדרונות ומוזינים פלג קטן. המים ממשיכים בזרימתם אל תוך נחל מנחת העובר בגן החיות, אל נחל רפאים, ואז אל נחל שורק וממשיכים אל הים. במרחבי הוואדי, ניתן לדמיין את רועה הצאן שהיה מכנס את עדרו, ואת העיזים המפלטות דרכן בסבך שיחי האלה ומגלות מקור מים חיים.

מפה בריטית משנת 1944

מפה המתארת את נפת בית לחם פותחת לנו חלון אל הוואדי הקטן המרושת טרסות אבן עדינות, ילדים מהכפרים מטיילים בינות למטעי הזית, למטעים הנשירים ולבוסתני פרי אחרים (במקרא: Olive trees, Fruit trees, Deciduous plantation). ריח תאנים מבשילות בקיץ עולה באף, ידים מוכתמות בעסיס רימון ופטל - טעם מתוק עז בפה. לאורך דפנות הוואדי, נגלית בתה הפורחת באביב בשלל צבעים, מרוות ירושלים, סתונית, כרכמים ושלל מינים נוספים (במקרא: Uncultivated Land). משפחה פורסת מפה תחת עץ וסועדת בטבע. קבוצת פלאחים מהכפר הסמוך שואבת מים מבור חצוב במחשוף סלעי הגיר, הדולומיט והקרטון. ילדים מדלגים בין נימי המים המשקים את עצי הפרי.

▲ סכמת שכבות

צילום שחור לבן משנות החמישים

מעברת האזבסטונים מכסה את רובו של הוואדי. עבודות עפר מסיביות להסדרת הדרכים והמבנים משוות לו צורה חדשה.

המים הניקווים על גגות האזבסט זורמים במשעולי העפר, מתערבבים במי הביוב והופכים לשלוליות של בוך.

חבורת ילדים עולים חדשים, יוצרת שביל קרשי עץ על מנת לצלוח את המכשול. הקבוצה מדלגת מעבר לקו הרכס לקטיף סברס וענבים בשרידי הכפר עין כרם.

ריח חזק של פיגם לקידוש ונענע לתה עולה מהגינות המאולתרות של העולים החדשים.

עצי חרוב נטעים בחורשה בסמוך למה שהיה פעם תוואי ניקוז הוואדי.

מדידה עדכנית

כביש ראשי דו-נתיבי מפלח את לב הוואדי, ציר הנחל הפך לציר תחבורה.

זרועות-זרועות של דרכים כבושות, קיצורי דרך אקראיים, נמתחים מכביש האספלט ומצלקים את הבתה העשבונית וחורשות החרובים.

כל בית צריך דרך.

אוטובוס מסיע תלמידים ועוצר ליד תחנת בית הספר למדעים ואומניות.

פעם ניתן היה לראות מפה את נחל רפאים.

כיום, כל פיתחת הוואדי חסומה בגדרות ובמבנים, צבועה בכתם סטטוטורי של מוסדות ציבור.

צילום רחפן מעל הוואדי

יום של סוף החורף, שקט, מבעד לעדשת הרחפן מתגלים סימנים מפעם.

שאריות של קירות דבש, משטחי בטון מלבניים, גבעה קירחת בלב הוואדי, רמפת סקטבורד שבורה ובמרכזה חרוב, שבילים דקיקים המובילים לשום מקום... על מה הם מרמזים?

מבחינתנו הם ארכיאולוגיה של העתיד - דימוי המאפשר הנעה של דמיון.

תחילתו של תהליך חישוב, חשיפה.

תחושה שכל הרכיבים כבר קיימים, קבורים ומבקשים להתגלות, לעלות לפני הקרקע. מורשת. מים. בוסתנים. טרסות. מבנים.

אין תנועה של מים, רק בוחק העולה מהמשטחים לאחר הגשם.

קבוצת נערים מעלה מחזה בתה-אטרון הקהילתי תחת החרוב.

ובדיק מעל לראשיהם, כקוראת תיגר על המרחב הקהילתי, בריכה פרטית, פולשת לשטח הפארק, מנצצת בכחול טורקיז של אריחים מסין על כתם סטטוטורי ירוק של שצ"פ.

בוסתן שרוף בין שתי שכונות.

התחלה חדשה

מה הלאה? איך רוקמים מקום מחדש? מה יישמר ויתחבר לקומפוזיציה חדשה? מה יעשה מחדש?

איך פועלים במרחב רב-שכבתי? ואיך משלבים בין פיסות מידע וזכרונות מהמקום לבין דמיון?

כאדריכלים הפועלים במרחב רב-שכבות, אנו מנסים לעצב מתוך השילוב בין פיסות מידע לדמיון.

תנועת המים הינה גורם מעצב רב השפעה, אך כאן בוואדי האזבסטונים היא לחלוטין סמויה מן העין.

מתחילים

חריץ באדמה, קו מתפתל בין עצים עבי גזע.

גשמים, מים פורצים מן הצינורות הטמונים באדמה, נעים בשיפולי הוואדי ומפסלים מרחב מתהווה.

צינור קיים, ריק ממים, קבור, סמוי, בעבר שימש לאיסוף והעברת המים במהירות מתחת לפני השטח, ישמש לאיסוף המים רק במצבי קיצון והצפה.

המים מתגלים, זורמים מעל הקרקע, מארגנים את המרחב סביבם.

נוכחים, גם שהם לא זורמים.

סכרונים קטנים משהים את המים בחורף.

אבני קפיצה חוצות את הפלג, מייצרות משחק, וגומחה אקולוגית למינים מקומיים.

▲ שרידים במרחב

מתהווים

שלד הפארק מתארגן לו משטחים-משטחים, קיר טראסה, גשרון, שביל בטון, קווים ניצבים לתנועת המים והמבקרים מטה לאורכו של הוואדי.

ילדי הגן באים בשורה ארוכה לקטיף פירות הקיץ. פטל ורימון כבר נושאים פרי בחלקו העליון של הפלג. שאריות אחרונות של תות על העץ - מי יצליח לטפס?

עצי ושיחי הפרי נקשרים לפלג - הם ניזונים ממנו - הם ישות אחת פורה.

חללים-חללים מסתדר הפארק מקו תנועת המים אל מישור הוואדי ומשם אל מדרונותיו ואל השכונות - עיר גנים וקריית יובל.

כל חלל והתייחסותו למצבי הנפש השונים של מבקרי.

המעלה, מאפשר רגע של תצפית ופתיחת מבט ותודעה רחבים. פיתחת הכניסה, הבנויה טרסות-טרסות לאורכן מתפתלת רמפה, שביל טיול בתוך גן עצי ושיחי פרי, כמעין "חפץ מעבר" היא מאפשרת להולך לעבור משאון העיר לרחש הטבע. לאורכה נקודות אתנחתא והתכנסות אישית ופנימית.

▲ הדמית האזבסטונים

מתקני פסגות

מאשימים את תנועות

- איכות
- חדשנות
- שירות

ליווי אישי לאדריכלים

בכל שלבי תכנון הפרויקט
053-6217936

מעבר נחל

תחריט - סכמה לגן העץ

הפארק, חולף לצד בית הכנסת שנשאר בלב הוואדי מתקופת המעברה ומחבר את אזור ההיקוות. מחתך צר ומתכנס, הוואדי נפתח לחלל רחב ידיים.

גוף מים גדול יבנה פה. חלקו עונתי וחלקו בריכה אקולוגית מלאה לאורך כל השנה.

ושב מדמיינים.

במהלך בניית הפארק אנו מתכננים מהלך של "עיכול וספיגה" - עמודי העץ של מתקני קק"ל הישנים, יפורקו וישמשו כחומר גלם ליצירת אלמנטים סביבתיים על ידי יוצרים בקרב הקהילה. אפשר להתחיל לדמיין מה ייווצר שם מחדש...

שעלתה באש ונשרפה כליל - ה"בוסטניה הישנה". קיר אבן דבש הרוס למחצה, ישוקם ולאורכו שיחי רימון.

מחזירים.

מרחבים וחללים מגוונים עבור הקהילה המקומית, הקמים לתחייה וצפים במרחב - כיתת לימוד חוץ לילדי הגן, במה קטנה תחת עץ בוגר, פביליון המדמה בקו את בתי האסבסט שהיו פה עד לא מזמן, יצל על המבקרים ויאפשר התכנסות.

מסיימים.

הפלג ממשך במורד וקושר את חלקו האחרון של

ממשיכים,
שביל הטיול בטרסות הופך לטיילת המלווה את פלג הנחל - רגעים של מנוחה ואתנחתא המאפשרים רגע קט של התכנסות אישית ופנימית. בהמשך הדרך, אנו ניצבים בצומת דרכים - בחירה בין ההתמסרות לרחש המים בחורף ורשרוש העלים בקיץ לבין ההתמסרות לילד שבתוכנו, ואל קולות צעקות השמחה של הילדים הבוקעים ממרחבי המשחק והאתגר.

מתחברים,
אזורי אל-געעת של "שמורת אדם", מרחב הקהילה הקיימת היום בפארק - ערוגות שתילה, מקבצי סלעים לשיבה תחת חורשת חרובים, התה-אטרון הקהילתי ומטבח החוץ, נדנדה מאולתרת ואפילו רמפת הסקטבורד הראשונה בירושלים. פיסת גן

רמפת הסקיט מתוך מגזין סקיטבורד עולמי

פארק קק"ל האזבסטוניים: מוריה אדריכלים סטודיו מא: פרופ' יעל מוריה, ראש צוות-אדר' דורונה יוגב, אדר' נוף רזאן חדאד, אדר' נוף מונא סבאח זמזין העבודה הרליי בשיתוף קק"ל | ניהול פרויקט - INPROJECT

אדריכל נוף אמיר לוטן, שותף במשרד מוריה אדריכלים סטודיו מא. מרצה בטכניון בפקולטה לאדר' נוף. בחיפוש מתמיד אחר הקשר הנכון עם הטבע בעיר

מתקני פסגות בע"מ | שרית: מנהלת שיווק- אדריכלים, 053-6217936
www.m-ps.co.il | sarit@m-ps.co.il | 02-6335469